

1^ο ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΘΕΟΛΟΓΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

(Θεσ/νίκη 20-21/5/2017)

ΑΒΕΛΛΑ ΣΟΥΛΤΑΝΑ

Εκπαιδευτικός ΠΕ01

Η Τέχνη και η αξιοποίησή της στη διδακτική πράξη: Πρόταση
διδασκαλίας για τα Θρησκευτικά του Γυμνασίου

Η Τέχνη και η αξιοποίησή της στη διδακτική πράξη: Πρόταση διδασκαλίας για τα Θρησκευτικά του Γυμνασίου

Θα επιχειρηθεί να παρουσιαστεί:

A) με ποιο τρόπο η αξιοποίηση της Τέχνης, ως μέσου διδασκαλίας, ενισχύει τις δυνατότητες που προσφέρει η βιωματική διδακτική πρακτική στους μαθητές δημιουργώντας ερεθίσματα και αξιοποιώντας το μέγιστο της αισθητικής τους εμπειρίας

B) πως συμβάλλει στην αβίαστη πρόσκτηση του νέου γνωστικού αντικειμένου

Συγκεκριμένα, θα παρουσιασθεί ο τρόπος με τον οποίο οι παραστάσεις των πινάκων ζωγραφικής αλλά και της αγιογραφίας μπορούν να χρησιμοποιηθούν στον εντοπισμό και τη διερεύνηση θεολογικών νοημάτων και μηνυμάτων από τους μαθητές, αφού οδηγηθούν σ' αυτά σταδιακά με την παρατήρηση των έργων τέχνης στη στοχαστική προσέγγιση τους.

Το σχολείο

- ▶ Το σχολείο, ως ζωντανό κύτταρο της κοινωνίας, καλείται τα τελευταία χρόνια όχι μόνο να ανταποκριθεί στις διαφοροποιημένες ανάγκες που προκύπτουν από τις ραγδαίες κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές εξελίξεις τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό περιβάλλον της χώρας αλλά, συνάμα, να προσανατολιστεί στην υιοθέτηση νέων στόχων και περιεχομένων σπουδών, για να προσφέρει τη δυνατότητα στους μαθητές και τις μαθήτριες να αναπτύξουν δεξιότητες και στάσεις που θα τους καταστήσουν ενεργούς, αποτελεσματικούς και δημοκρατικούς πολίτες.

➤ Έχοντας ως πρόταγμα τη βελτίωση της ποιότητας των μαθησιακών εμπειριών στο σχολείο και την τάξη, το εκπαιδευτικό προσωπικό, στο βαθμό που του αναλογεί, οφείλει να δίνει έμφαση στην καινοτομία και τη χρήση των νέων τεχνολογιών, που είναι απαραίτητες για την αποφυγή κάθε μορφής αποκλεισμού των εκπαιδευόμενων.

Η επιδιωκόμενη μόρφωση πρέπει να στηρίζεται και να αξιοποιεί τη δημιουργικότητα, τη φαντασία των μαθητών-τριών και να διαμορφώνει κριτήρια για την ανάπτυξη της αισθητικής καλλιέργειας των εμπλεκομένων στη μαθησιακή διεργασία.

Στο σχολείο η αξιοποίηση των τεχνών, δηλαδή της λογοτεχνίας, της μουσικής, της θεατρικής αγωγής, των εικαστικών κ.ά., συνεπικουρεί στην εκπαιδευτική διεργασία, όπου, σύμφωνα με τον Πλάτωνα, «όταν η τέχνη είναι σωστή βοηθά στη σωστή διάπλαση του χαρακτήρα των νέων».

Κι επειδή «Τέχνη δεν είναι αυτό που βλέπεις αλλά αυτό που κάνεις τους άλλους να δουν» όπως υποστηρίζει ο Edgar Degas, θα προσπαθήσουμε, μέσα από ένα παράδειγμα που αφορά στην παρατήρηση-επεξεργασία-ερμηνεία εικόνων από πίνακες ζωγραφικής (Ρέμπραντ, Πομπέο Μπατόνι, Giovanni Francesco Barbieri Guercino) αλλά και της βυζαντινής αγιογραφίας, να αναλύσουμε τον τρόπο με τον οποίο μπορούν να χρησιμοποιηθούν τα έργα τέχνης στο μάθημα των Θρησκευτικών και για τους μαθητές του Γυμνασίου

Γιατί στόχος είναι η δημιουργία πολλαπλών συνδέσεων ανάμεσα στα έργα τέχνης και της ύλης που διδάσκουμε. Στην προκειμένη περίπτωση η πρόταση αφορά στη δίωρη διδασκαλία της παραβολής του «Σπλαχνικού Πατέρα», σύμφωνα με το νέο πρόγραμμα σπουδών που ισχύει από το Σχολικό Έτος 2016-17 για το μάθημα των Θρησκευτικών

Η πρότασή μας θα λάβει υπόψη τις αρχές της Διοίκησης Ολικής Ποιότητας και πιο συγκεκριμένα τον άξονα που αναφέρεται στη διαπολιτισμική εκπαίδευση και υποστηρίζει τη δυναμική ανάπτυξη των εμπλεκομένων στην εκπαιδευτική διαδικασία, η οποία συντελείται με τη συμμετοχή όλων των παιδιών, ανεξαρτήτως ικανότητας, φυλής, κοινωνικής τάξης, εθνικότητας, θρησκείας και γένους, χωρίς περιορισμούς και κοινωνικούς αποκλεισμούς.

Στο πλαίσιο αυτό και από τη στιγμή που το μοντέλο της Διοίκησης Ολικής Ποιότητας γίνει αποδεκτό από τους συντελεστές της εκπαίδευσης, μπορεί να συμβάλλει στη διαμόρφωση της έννοιας της ποιότητας, η οποία είναι δυναμική και αποτέλεσμα της συνεχούς προσπάθειας όλων των εμπλεκομένων για τη βελτίωση των υπηρεσιών και των προϊόντων.

Η Τέχνη και ο άνθρωπος

- Σύμφωνα με το Μπαμπινιώτη τέχνη είναι η δημιουργία έργων που διέπονται από αισθητικούς κανόνες (π.χ ποιημάτων, γλυπτών, μουσικών συνθέσεων κ.ο.κ), ως αποτέλεσμα της δημιουργικής έκφρασης του ανθρώπου.

«Η Τέχνη γαληνεύει την ψυχή, ξεκουράζει το πνεύμα, βοηθά στην συναισθηματική εκτόνωση τόσο του καλλιτέχνη όσο και του κοινού, καθώς τον παρηγορεί δίνοντας του θέληση και ελπίδα να συνεχίσει. Ευαισθητοποιεί τον άνθρωπο, οδηγεί στην πνευματική του ανάταση περιορίζοντας τα ζωώδη ένστικτα και τις υλιστικές του τάσεις»

«Μέσω της τέχνης ο άνθρωπος διαπαιδαγωγεί, μεταδίδει αξίες και ιδανικά κρατώντας σε εγρήγορση τη σκέψη και το συναίσθημα

«Η προσφορά της τέχνης έγκειται και στο γεγονός ότι διαιωνίζει την ανθρώπινη παρουσία μέσα στο χώρο και στο χρόνο συντελώντας έτσι στο να παρακαμφθεί ο θάνατος και η λήθη»

Τέχνη και η εκπαιδευτική διαδικασία

- «Η «Διδασκαλία μέσω της Τέχνης» -ή αλλιώς «Έντεχνη συλλογιστική» (Artful Thinking Program-ATP) είναι ένα Πρόγραμμα που αναπτύχθηκε από το Harvard Project Zero.

- Βασικός σκοπός της «Έντεχνης Συλλογιστικής» είναι:

να βοηθήσει τους εκπαιδευτικούς να χρησιμοποιούν, τακτικά και οργανικά ενταγμένα στις διδακτικές ενότητες, ποικιλία εικαστικών και μουσικών έργων με τρόπους που να ενισχύουν τη σκέψη των μαθητών-τριών

να οξύνουν τη φαντασία και σταδιακά να αποκτούν αυτοπεποίθηση για τις σκέψεις τους

να καταφέρνουν να δημιουργήσουν πολλαπλές συνδέσεις ανάμεσα στα έργα τέχνης και τη διδασκόμενη ύλη μέσα από τη βιωματική και διερευνητική μέθοδο διδασκαλίας

MOTIBA

Για την επεξεργασία ενός έργου τέχνης υιοθετούνται κάποια μοτίβα, που διευκολύνουν την παρατήρηση, την περιγραφή, την φαντασία και την δημιουργική επεξεργασία του έργου

- 1. «η αρχή, η μέση & το τέλος- Beginning, middle, end»
- 2. «κοιτάζοντας: δέκα επί δύο»
- 3. «ακούγοντας: δέκα επί δύο»
- 4. «χρώματα, σχήματα, γραμμές-Colors, shapes, lines»
- 5. «βάζοντας τίτλους- Headlines»
- 6. «συνδέοντας, επεκτείνοντας, προκαλώντας-Connect, extend, challenge»- για τη σύνδεση των νέων ιδεών με την προηγούμενη γνώση
- 7. «εκτίμηση, υποστήριξη, διερώτηση- Claim, support, question» - για στοχασμό και απόδειξη
- 8.«Τι σε κάνει να το λες αυτό;» -για ερμηνεία και την αιτιολόγηση κ.ά (Νέο Πρόγραμμα Σπουδών) (Ιστοσελίδα του Ι.Ε.Π.)

ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ:

- ▶ είναι ενεργητικοί μέτοχοι των εικαστικών τεχνών, γιατί τούς προσφέρουν πληροφοριακό υλικό, οπτικές και αισθητικές εμπειρίες
- ▶ μαθαίνουν να διακρίνουν και να απολαμβάνουν οπτικές ποιότητες
- ▶ διευρύνουν τη φαντασία τους,
- ▶ καλλιεργούν τη γλωσσική επικοινωνία και ανάπτυξη
- ▶ αποκτούν νέες γνώσεις
- ▶ καταφέρνουν να καλλιεργούν κοινωνικές δεξιότητες επικοινωνίας και συνεργασίας
- ▶ Η μάθηση μέσω της τέχνης είναι ποιοτική και δημιουργική καθώς η γνώση που επιτυγχάνεται είναι ολόπλευρη, αφού καλύπτει τομείς όπως τον αισθητικό, νοητικό, συναισθηματικό, κοινωνικό κ.ά.. (Βρεττός,1999)

Το θρησκευτικό μάθημα με τη συμβολή της Τέχνης

Τα ερωτήματα που γεννιούνται από τις προηγούμενες αναφορές είναι:

- Γιατί η παρατήρηση είναι σημαντική στη μαθησιακή διεργασία και πώς αυτή μπορεί να λάβει μέρος στη διδασκαλία του βιβλικού κειμένου και ειδικότερα της παραβολής στο μάθημα των θρησκευτικών;
- Γιατί είναι σημαντικό να παρατηρούνται έργα τέχνης;

Σύμφωνα με τον Dewey η αισθητική εμπειρία αποτελεί το κατεξοχήν μέσο ανάπτυξης της φαντασίας, την οποία θεωρεί θεμελιώδες στοιχείο της διεργασίας της μάθησης, με τον Μαρσαγγούρα να επισημαίνει ότι τα θεμέλια του στοχασμού τίθενται με τη συνειδητή επικέντρωση της προσοχής σ' ένα αντικείμενο μαζί με την ανάκληση, την αναγνώριση και τη συλλογή πληροφοριών μέσω των αισθήσεων.

A dark grey arrow points to the right at the top left. Several thin, light blue lines curve downwards from the arrow's tip towards the bottom left corner of the slide.

Για να συμβεί αυτό με τους μαθητές χρειάζεται να υιοθετηθούν εκπαιδευτικές τεχνικές που ξεκλειδώνουν το μηχανισμό της παρατήρησης και επιτρέπουν τη συλλογή στοιχείων που στη συνέχεια θα χρησιμοποιηθούν στη διδακτική πράξη!

(ΚόκκοςΑ.)

Με τη διδασκαλία της παραβολής του «Σπλαχνικού Πατέρα» επιδιώκουμε (επάρκειες της τάξης) οι μαθητές-τριες να ενθαρρύνονται και να καθοδηγούνται ώστε:

- ▶ Να μοιράζονται συναισθήματα και εμπειρίες γύρω από τις ανθρώπινες σχέσεις
- ▶ Να συναισθάνονται τη σημασία της κοινής ζωής, καθώς και της αλληλεγγύης, της αγάπης και της αλληλοπροσφοράς στις διαπροσωπικές σχέσεις
- ▶ Να αφηγούνται τις βιβλικές διηγήσεις, να ανακαλύπτουν σ' αυτές τις διαστάσεις των ανθρώπινων σχέσεων και να εκφράζουν συναισθήματα, προσωπικές σκέψεις και κρίσεις
- ▶ Να αναγνωρίζουν και να αναλύουν εμπειρίες συγκρούσεων και βίας συναισθανόμενοι τις αρνητικές συνέπειες
- ▶ Να συγχωρούν, δίνοντας χώρο στους ανθρώπους γύρω τους
- ▶ Να έχουν τη δύναμη να αλλάζουν τρόπους σκέψης και να απομακρύνονται από στερεότυπα που αγκυλώνουν τις μαθημένες στάσεις και συμπεριφορές (Νέο Πρόγραμμα Σπουδών)

(Ιστοσελίδα του Ι.Ε.Π.)

Πρόταση διδασκαλίας (στηρίζεται κυρίως στις ιδέες του Perkins —(Βλέπω-

Ισχυρίζομαι-Αναρωτιέμαι- Διερωτώμαι) & (Σκεφτείτε, αμφιβάλλετε, εξερευνήστε)

1η & 2η Ρέυμπορντ <https://el.wikipedia.org>

1η (Πομπέο Μπατόνι (1773μ.Χ)
2η (Giovanni Francesco Barbieri
Guercino (1591 – 1666 μ.Χ)

Α' Φάση-Στάδιο: Προβολή της εικόνας ως εργαλείου για προβληματισμό

(Προβάλλουμε τις εικόνες ξεχωριστά και ζητάμε από τους μαθητές να τις παρατηρήσουν. Το σημείο αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό, γι' αυτό προσέχουμε το φωτισμό του χώρου και απομακρύνουμε ό,τι μπορεί να αποσπάσει την προσοχή των μαθητών)

► Α' Φάση-Στάδιο (10'):

Τι είναι αυτό;
Γιατί το λες αυτό; Τι σε κάνει να το λες;
Τι βλέπεις;
Τι σου κινεί το ενδιαφέρον;
Τι σε κάνει ν' αναρωτιέσαι;
Σου θυμίζει κάτι το έργο τέχνης;

Β' Φάση-Στάδιο: Παρατήρηση του έργου (θέτουμε ερωτήσεις και ζητούμε τις απόψεις των μαθητών-τριών τις οποίες καταγράφουμε στον πίνακα. Ας σημειωθεί πως όλοι οι μαθητές-τριες λαμβάνουν το λόγο να εκφράσουν τις σκέψεις τους. Σ' αυτή τη διαδικασία ο μαθητής-τρια εντοπίζει ό,τι του προκαλεί έκπληξη και καταγράφει τα συναισθήματα που τού προκαλεί το έργο)

► **Β' Φάση-Στάδιο (10')**:

Τι θα ήθελες να συζητήσεις περισσότερο ή σου υποκινεί την περιέργεια;

Υπάρχουν σημεία στα έργα που κρύβουν εκπλήξεις (παράξενα αντικείμενα, χρωματικοί συνδυασμοί, ένταξη προσώπων στο χώρο);

Διακρίνεις κάποια ιστορία;

Τι τίτλο θα έδινες στο κάθε έργο;

Γ' Φάση-Στάδιο: Επεξεργασία & Επικέντρωση – Δημιουργική

Παρατήρηση (ο μαθητής ενεργοποιεί την αναλυτική σκέψη με πληροφορίες και στοιχεία που του δίνονται γύρω από το έργο τέχνης, το δημιουργό του και την εποχή που χρονολογείται το έργο. Κρίνει, συγκρίνει, εμβαθύνει, ερμηνεύει, απλά «επεξεργάζεται», δηλαδή, επεκτείνεται στις λεπτομέρειές του έργου)

■ Γ' Φάση-Στάδιο(15'):

Ποιες εκπλήξεις κρύβει το κάθε έργο;
Γιατί ο καλλιτέχνης δημιούργησε τις εκπλήξεις που εντοπίζεις;
Τι ήθελε μ' αυτό να εκφράσει; ή Τι ήθελε να πει;
Αν ήταν ο δημιουργός παρών τι θα τον ρωτούσες;
Τελικά τι συμβολίζει το έργο τέχνης;
ή
Μπορείς να φτιάξεις μια δική σου ιστορία από το περιεχόμενο των έργων;
Ποια ψυχική διάθεση σου δημιουργεί;

Δ' Φάση-Στάδιο: Κινητοποίηση και έκφραση των μαθητών-τριών (δραματοποίηση, εικαστική απόδοση, συγγραφή κειμένου κ.ά)

(Να ταυτιστούν με αυτά και να φανταστούν τους εαυτούς τους εντός της οπτικής και του πλαισίου που αυτά λειτουργούν. Έτσι, σταδιακά «ερμηνεύει», εξηγεί τι σημαίνει για εκείνον-η, ποια είναι η σημασία του και το νόημά του). Στο σημείο αυτό διαβάζουμε την παραβολή στους μαθητές και αναλύουμε τη συμπεριφορά και τα λόγια του πατέρα απέναντι στο μικρό και το μεγάλο γιο.

► **Δ' Φάση-Στάδιο (35')**

Αν σου ζητούνταν να υποδυθείς ένα πρόσωπο, ποιο θα επέλεγες;

-Δραματοποίηση

-Φτιάξε μια καινούρια ιστορία κ.ά

ή

-Αν ήσουν ο πατέρας ή ο μεγάλος γιός ή ο μικρός γιός – τι θα έγραφες στο «προσωπικό ημερολόγιο με το πέρας της ημέρας;

Ε' Φάση-Στάδιο: Αξιολόγηση

(Σ' αυτό το σημείο ξεκινά η ανασκόπηση της μαθησιακής διεργασίας και η καταγραφή των εντυπώσεων με λόγια απλά και αυθόρμητα. Γι' αυτό δεν ζητάμε από τους μαθητές να περιγράψουν τα όσα βίωσαν αλλά να εκφράσουν «τι αισθάνονται μονολεκτικά»)

Ε' Φάση-Στάδιο (5'):

ΜΟΝΟΛΕΚΤΙΚΗ ΕΚΦΡΑΣΗ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΩΝ

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ (15΄):

Αξιολόγηση των προσδοκώμενων
αποτελεσμάτων:

1) Να αναδιηγηθούν την παραβολή γράφοντας
ένα κείμενο με τη βοήθεια της εικόνας (50-60
λέξεις).

2) Να εντοπίσουν και να γράψουν ποιο σημείο
της βυζαντινής αγιογραφίας τους κεντρίζει το
ενδιαφέρον και γιατί;

3) Να δώσουν ένα τίτλο στο έργο.

ή

4) Γιατί ο πατέρας αποτελεί κεντρικό πρόσωπο
της παραβολής;

Ο δάσκαλος, ως συντονιστής και καθοδηγητής, ανεξάρτητα από το γνωστικό αντικείμενο που αξιοποιεί για να συμβάλλει στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του μαθητή-τριας, οφείλει να διαπνέεται από τη βασική παραδοχή ότι, όπως κάθε άνθρωπος, έτσι και κάθε μαθητής-τρια είναι ξεχωριστή οντότητα, που έχει δικαίωμα στην με ίσους όρους και ευκαιρίες συμμετοχή στη μαθησιακή διεργασία. Πιστεύουμε πως κάτι τέτοιο υπηρετείται με τις εικαστικές τέχνες και τη θεματολογία τους, όταν εντάσσονται στη διδασκαλία με συνέπεια.

Γιατί επιπλέον, η Τέχνη βοηθά στην ανάδειξη και επικοινωνία βασικών εννοιών-αξιών ενώ, παράλληλα, καταφέρνει να παρακινεί τους μαθητές και τις μαθήτριες να διηγούνται με απλά λόγια σημαντικές ιστορίες για τη ζωή, να αναγνωρίζουν και να επεξεργάζονται αγωνίες συναισθήματα και καταστάσεις καθώς και να χαρτογραφούν τις ανθρώπινες σχέσεις στις διάφορες εκφάνσεις της ζωής κ.ά.

A dark grey arrow points to the right from the left edge of the slide. Below it, several thin, curved lines in shades of blue and grey sweep across the left side of the page.

Έτσι η καλλιέργεια, η ομορφιά και η αρμονία χρωμάτων, σχημάτων, μορφών, γραμμών και ήχων υπηρετούν συμπληρωματικά το βασικό σκοπό της παιδείας, που είναι η δημιουργία ολοκληρωμένων προσωπικοτήτων. Γι αυτό, «ο άνθρωπος πρέπει κάθε μέρα ν' ακούει ένα γλυκό τραγούδι, να διαβάζει ένα ωραίο ποίημα, να βλέπει μια ωραία εικόνα και, αν είναι δυνατόν, να διατυπώνει μερικές ιδέες. Αλλιώς, χάνει το αίσθημα του καλού και την τάση προς αυτό...» Γκαίτε

ΣΑΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ!

Ευχαριστώ την κόρη μου Εμμανουέλα –Εμμέλεια,
που, από τα πρώτα βήματά της, μου ενεφύσησε
την αγάπη της για τα χρώματα και την τέχνη...